

Oda Nobunaga – głupiec, który dorównał Aleksandrowi Wielkiemu

23 czerwca 2021

W młodości nazywano go „głupcem”, a jednak zwyciężał w starciach z miażdżącą przewagą liczebną wroga oraz walcząc na wielu frontach jednocześnie, otoczony przez nieprzyjaciół. Jaki był sekret geniuszu Nobunagi – jednego z najważniejszych wodzów w historii Japonii?

Już sama nazwa, trwającego od drugiej połowy XV do drugiej połowy XVI wieku, okresu Sengoku wskazuje nam dobitnie, jak źle działo się wówczas w Japonii. Sengoku możemy przetłumaczyć bowiem jako „kraj w wojnie”. I nie jest to wcale przesada. Od kilku stuleci faktyczna władza centralna skupiała się w ręku shōgunów, którzy dowodzili wojskami nominalnie należącymi do słabych i rządzących niemal wyłącznie symbolicznie cesarzy. Jednak władza shōgunów również w końcu osłabła, co doprowadziło do krwawej i bratobójczej wojny Ōnin (1467-1477), która wyróciła dotychczasowy porządek do góry nogami i rozpoczęła trwający ponad sto lat okres wewnętrznych walk o wpływy i terytoria. Shōgunat wprawdzie przetrwał, lecz był jedynie cieniem samego siebie z minionych dni, kontrolując wyłącznie region Yamashiro wraz z cesarską stolicą w Kioto. Silne i szanowane klany upadały wyniszczone walkami, a ich miejsce zajmowały pomniejsze, funkcjonujące dotychczas w charakterze wasali dawnych potęg. Wywodzący się z nowej elity ambitni watażkowie, zwani daymiō, bezwzględnie dążyli do poszerzania własnych ziem i dominacji nad sąsiadami. Aby osiągnąć ten cel, sięgali po wszystkie dostępne sposoby i środki. Całe pokolenia Japończyków nie znały rzeczywistości poza wojną, która przestała być wyłącznie sprawą wojujących

elit, a zaczęła dotyczyć każdego, nawet najprostszego chłopca.

Krwawa młodość Ody Nobunagi

Właśnie w takim świecie w 1534 roku przyszedł na świat Nobunaga – drugi z synów rządzącego w prowincji Owari Nobuhidy z klanu Oda. Klan Oda nie należał do największych i najsilniejszych w regionie, co więcej targały nim wewnętrzne spory. Ojcu Nobunagi udało się jednak pogodzić zwaśnione gałęzie klanu, a nawet poprowadzić kilka udanych wypraw na okoliczne ziemie. Ale cieszący się szacunkiem rodziny i poddanych Nobuhide dość nieoczekiwanie zmarł w 1551 roku w wyniku choroby, pozostawiając za ledwie 17-letniego Nobunagę na czele Odów. Stało przed nim trudne zadanie, bowiem zdążył już zyskać sobie opinię niezbyt lubianego, porywczego ekscentryka. Nazywano go Owari no Ōtsuke – „Wielkim Głupcem z Owari”. Nawet podczas pogrzebu ojca gardzący tradycyjnymi ceremoniami Nobunaga okazał brak szacunku, ostentacyjnie ciskając kadzidłem w ołtarz. Klan nie chciał takiego przywódcy. Najdobitniej świadczy o tym postawa Hirate Masahide – służącego Odom samuraja, będącego mistrzem i nauczycielem Nobunagi, który w akcie sprzeciwu popełnił seppuku.

Młody wódz, zanim jego ambicje sięgnęły dalej, musiał najpierw stoczyć walkę o władzę (oraz życie) we własnym klanie tak z jawną opozycją, jak i z intrygantami. Przywództwo równie dobrze mogło przypaść najstarszemu, choć pochodzącemu z nieprawego łóża synowi Nobuhidy – Nobuhiro, jak i kolejnemu po Nobunadze pod względem starszeństwa Nobuyukiemu, który wydawał się całkowitym przeciwieństwem krnąbrnego brata i cieszył się poparciem matki. Z tej pierwszej próby, mimo tak wielu niesprzyjających okoliczności, Nobunaga wyszedł zwycięsko po siedmiu latach ciężkich walk, podczas których rozprawił się ze wszystkimi, którzy kwestionowali jego pozycję, w tym z młodszym bratem Nobuyukim, którego skrócił o głowę. Spiskującemu przeciw niemu Nobuhiro wprawdzie przebaczył, jednak ten zginął w trakcie walk jeszcze w 1574 roku. Nobunaga

pozostał na placu boju o rodzimą prowincję sam, ale wcale nie oznaczało to końca jego kłopotów.

Wojska i strategie Nobunagi

Oda Nobunaga od początku rozumiał, że w świecie wojujących daymiō decydującym argumentem będzie siła militarna. Jednocześnie wiedział też, że otoczony większymi i potężniejszymi sąsiadami nie może działać tradycyjnymi metodami, ponieważ niechybnie poniesie klęskę. Postawił więc na innowacje w organizacji wojska, a na polu bitwy stosował agresywne i nieprzewidywalne manewry. Aby powiększyć swoje niezbyt liczne szeregi samurajów, chętnie wcielał do armii chłopów, których następnie szkolił i ekwipował. Ashigaru (jap. lekkonodzy) – jak zwano uzbrojonych wieśniaków – poruszali się pieszo i posługiwali najczęściej włóczniami (jap. yari). W przeciwieństwie do samurajów, trenowani byli do walki w zwartych formacjach. Choć wykorzystywano ich na długo przed Nobunagą, watażka z Owari wyniósł zastosowanie ashigaru na nowy poziom. Nobunaga bowiem, mimo iż surowy, oceniał człowieka po jego talentach i czynach, a nie pochodzeniu. Wśród jego dowódców znaleźli się i tacy, którzy karierę rozpoczynali właśnie w szeregach ashigaru (najsłynniejszym z nich miał stać się później Toyotomi Hideyoshi). Często chłopskie oddziały okazywały się bardziej lojalne, niż cieszący się wysokim statusem społecznym samurajowie, którzy służyli temu panu, który ich zdaniem najlepiej bronił ich interesów. Co więcej ashigaru świetnie współgrali z wojskową nowinką, którą zainteresował się ambitny wódz – bronią palną z zamkiem lontowym, nazywaną przez Japończyków tanegashima. Ze względu na wolne tempo prowadzenia ognia, małą dostępność i zawodność podczas deszczu (zamokły proch) konserwatywni daymiō nie zainteresowali się mocniej wynalazkiem, pozostając przy tradycyjnych łukach. Jednak Nobunaga dostrzegał zalety broni lontowej, z których najważniejsze to duży zasięg i możliwość przebicia praktycznie każdego pancerza. Jako jeden z pierwszych w Japonii (jeszcze za życia swojego ojca)

zorganizował liczący 500 żołnierzy oddział strzelców, który po pierwszych sukcesach bojowych regularnie powiększał.

Bitwa pod Okehazamą

Tymczasem, wkrótce po zjednoczeniu rodzimego Owari przed Nobunagą pojawiło się nowe, ogromne zagrożenie. Zabezpieczwszy swoje wschodnie granice sojuszami, Yoshitomo z klanu Imagawa ruszył w 1560 roku na czele 25 tysięcy wojowników na Kyoto. Oficjalnie aby wesprzeć shōgunat, w rzeczywistości zaś aby przejąć kontrolę nad regionem. Kto miałby w swoim ręku shōguna, łatwo zyskałby legitymizację władzy centralnej dla swoich działań, a przeciwników mógłby okrzyknąć „wrogami cesarza”. Stanowiło to potężną przewagę w rozgrywce o dominację. Na drodze Imagawy stały jednak ziemie należące do Nobunagi, który mógł przeciwstawić najeźdźcy jedynie około 3 tysięcy własnych żołnierzy.

Wódz z Owari miał do wyboru: pokłonić się Imagawie lub stawić beznadziejny z pozoru opór. Zdecydował się walczyć, a wszyscy doradcy sugerowali mu zamknięcie się w twierdzach, gdzie przy dużej dozie szczęścia mógłby przetrwać oblężenie. Nobunaga miał jednak własny pomysł na rozstrzygnięcie konfliktu. Jedną z jego nielicznych przewag była dobra znajomość własnego terenu, na który zdążyły już wkroczyć wojska Imagawy Yoshitomo. Młody strateg rozesłał we wszystkie strony gońców i zwiadowców, tworząc skuteczną i nadzwyczaj szybką sieć wywiadowczą. Zabieg opłacił się, bowiem wkrótce zwiadowcy przynieśli wiadomość, że armia przeciwnika podzieliła się, a sam Yoshitomo obozuje w kanionie w pobliżu góry Okehazama jedynie z częścią sił. Nobunaga ustawił „armię atrap” w polu widzenia przeciwnika, a sam z wojskiem pod osłoną burzy przekradł się na jego tyły i zaatakował nocą. Żołnierze Ody spadli na obóz Imagawy z zaskoczenia, wywołując popłoch. Yoshitomo sądził początkowo, że to jego ludzie posprzeczali się o coś i nie zareagował. Kiedy zrozumiał co się dzieje, było już za późno, a swoją tragiczną pomyłkę przypłacił

życiem. W starciu pod Okehazamą polegli też najważniejsi dowódcy Imagawów, a cała armia na wieść o tym poszła w rozsypkę. Nobunaga triumfował, a jego wyczyn przyniósł mu sławę w całej Japonii oraz grono sojuszników, przekonanych o talentach daymiō z Owari.

Demoniczny wódz

Ambicje Nobunagi jednak ciągle rosły. Dążył do pełnej dominacji nad wszystkim rywalami i zjednoczenia Japonii pod swoim panowaniem. Bliskość stołecznego Kyoto, która niedawno niemal kosztowała go panowanie nad rodzimym Owari, tym razem okazała się sprzyjającą okolicznością. W 1567 roku podporządkował sobie prowincję Mino, a rok później z powodzeniem ruszył na stolicę, osadzając w roli shōguna Ashikagę Yoshiakiego, który szukał pomsty za zamordowanie przed kilku laty piastującego to samo stanowisko brata. W następnych latach daymiō z Owari toczył kolejne boje i rozszerzał swoje wpływy. A wrogów miał wszędzie, poczynając od zaniepokojonych wzrostem jego pozycji watażków, przez buntowników, zdrajców, zamachowców, po wrogie mu wojownicze sekty i klasztory buddyjskie. Właśnie pacyfikacja klasztoru Enryaku-ji na górze Hiei w 1571 roku stała się jedną z najciemniejszych kart w historii Nobunagi. Wobec grożących mu stale wewnętrznych i zewnętrznych niebezpieczeństw musiał postępować bezwzględnie, aby przetrwać. Niektórzy sądzą, że doprowadziło go to do rodzaju paranoi, przez co rozmiłował się w przemocy. W kontrze do tego stoją jednak opinie, jakoby był władcą sprawiedliwym i niezwykle honorowym, choć aroganckim i wydającym ostre osądy.

W każdym razie, aby dać jasny przykład innym kwestionującym jego władzę, a jednocześnie raz na zawsze zażegnać zagrożenie ze strony mnichów rezydujących niedaleko stolicy, rozkazał żołnierzom podpalać wszystkie zabudowania klasztorne oraz nikogo nie oszczędzać – także kobiet i dzieci. Rzeź przybrała takie rozmiary, że wstrząsnęła nawet nawykłymi do ciągłego

horroru wojny Japończykami, a Nobunagę okrzyknięto demonicznym daymiō. W 1575 roku Nobunaga stoczył pod Nagashino decydującą bitwę z rodem Takedów, który stanowił chyba najpotężniejszą siłę, jaka mogła jeszcze wówczas zatrzymać ambitnego wodza. Kolejny raz odniósł zwycięstwo, zaskakując słynącego z manewrów okrążających przeciwnika taktyką opartą o sztuczne przeszkody i ostrzał szeregiem.

Śmierć i dziedzictwo

Sukcesy na polach bitew Nobunaga podpierał roztropnym gospodarowaniem i działaniami politycznymi. Poza uzależnieniem od siebie cesarza i shōguna oraz zorganizowaniem sieci sojuszy, dbał też o rozwój gospodarki, słusznie widząc w niej podstawę dla silnej armii. Doprowadził do zniesienia wielu podatków celnych, czym z jednej strony pozbawił znaczącej części dochodów wrogich mu daymiō, a z drugiej ożywił handel. Sprzyjał też chrześcijańskim misjonarzom, którzy stanowili przeciwwagę dla zagrażających mu sekt i klasztorów, choć sam nie wierzył raczej w zaświaty. Do 1580 roku cieszył się już pozycją najpotężniejszego człowieka w Japonii, a pod swoim bezpośrednim panowaniem miał aż 20 prowincji. Marzenia o zjednoczeniu kraju pokrzyżowały jednak zdrada i zamach, przed którymi tak skutecznie bronił się do tej pory. Winnym śmierci Nobunagi był Akechichi Mitsuhide – jeden z jego dowódców. Motywy Mitsuhidego do dziś nie są jasne. Mógł próbować zająć miejsce swojego wodza. Nie wykluczone jednak, że szukał zemsty za liczne upokorzenia, których miał doznać w służbie u Ody oraz śmierć matki, która zginęła ponoć wskutek jednej z decyzji Nobunagi. Możliwe też, że wszystkie te kwestie były równie ważne.

Okazja nadarzyła się, kiedy Nobunaga wysłał go z wojskami jako wsparcie dla innego ze swoich dowódców – wspomnianego już wcześniej Toyotomiego Hideyoshiego – sam zaś odpoczywał w Kyoto w świątyni Honnōji jedynie z nieliczną obstawą. Akechi Mitsuhide pod pretekstem wykonywania rozkazu podprowadził

armię pod Kyoto, a następnie 21 czerwca 1582 roku otoczył świątynię. Ludzie Nobunagi stawili opór, jednak musieli ulec siłom zdrajcy. Sam wódz, nie chcąc oddać się w ręce przeciwnika, postanowił odejść na własnych warunkach, popełniając seppuku. Mitsuhide nie nacieszył się jednak władzą, ponieważ już 30 czerwca oddziały wierne Nobunadze z Toyotomim Hideyoshim na czele rozgromiły wojska Mitsuhidego pod Yamazaki, a on sam zakończył żywot w trakcie ucieczki z pola bitwy, zabity przez okolicznych wieśniaków. Oda Nobunaga przyrównywany jest nieraz do Aleksandra Wielkiego. Faktycznie, wódz z Owari posiadał ogromny talent wojskowy i dokonywał rzeczy niezwykłych. Choć jego błyskotliwą karierę przerwała zdrada, po latach marzenie Nobunagi o zjednoczonej Japonii zrealizowane zostało przez wiernego mu Toyotomiego Hideyoshiego, który towarzyszył Nobunadze niemal od początku i zawdzięczał mu wszystko.

Autorstwo: Mateusz Balcerkiewicz

Źródło: [Histmag.org](https://histmag.org)

Licencja: [CC BY-SA 3.0](https://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/)

Bibliografia

1. Cartwright Mark, Oda Nobunaga, [w:] World History Encyclopedia, [dostęp: 16 czerwca 2021], https://www.worldhistory.org/Oda_Nobunaga/
2. Cartwright Mark, Sengoku Period, [w:] World History Encyclopedia, [dostęp: 16 czerwca 2021], https://www.worldhistory.org/Sengoku_Period/
3. Czarnecki Ł., Oda Nobunaga – pierwszy z trzech ojców zjednoczycieli Japonii, [w:] polska-azja.pl, [dostęp: 16 czerwca 2021], <http://www.polska-azja.pl/l-czarnecki-oda-nobunaga-pierwszy-z-trzech-ojcow-zjednoczycieli-japonii/>
4. Era Samurajów: Bitwa o Japonię, serial dokumentalny, reż.

Stephen Scott, USA, 2021.

5. Oda Nobunaga, [w:] Britannica, [dostęp: 16 czerwca 2021],
<https://www.britannica.com/biography/Oda-Nobunaga>

6. Sansom George Bailey, Japan : a short cultural history,
wyd. Appleton-Century-Crofts, New York, 1943.

7. Totman Conrad, Historia Japonii, tłum. Justyn Hunia,
Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2010.